

Vendégünk volt: dr. Vajda György Mihály

Vajda György Mihály 1914. február 4-én, Bártfán született. Egyetemi tanulmányait a Budapesti Egyetemen, mint az Eötvös-kollégium tagja végezte 1931—36 között magyar—német—angol szakon. Filozófia—pszichológia szakon 1937-ben doktorált, 1962-ben szerezte meg a kandidátusi címet. Vendégtanárként tanított a párizsi Sorbonne-on, Kanadában az Alberta Egyetemen, New Yorkban és a Bécsi Egyetemen. Számítalan irodalmi társaság tagja, szerte a világon. 1982 óta a Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság elnöke.

Kutatási területéhez az összehasonlító irodalomtörténet, a germanisztika, drámatörténet és tudománytörténet tartozik. Számos idevonatkozó cikke, tanulmánya mellett önálló kötetekben jelentek meg munkái. Többek közt Lessing, Schiller, Thomas Mann, Hauptmann és Brecht munkáinak magyar nyelvű kiadását szerkesztette, de például szintén ő írta az első gyűjteményes magyar nyelvű Rilke-kötet elő a bevezető tanulmányt. A *Neohelicon* című rangos összehasonlító irodalomtudományi lap társszerkesztője. Önálló kötetek: Schiller (1953), Lessing (1955), *Állandóság a változásban* (1968), *Összefüggések* (1978), *Modernizáció, dráma, Brecht* (1981).

Professzor úr, hogy érzi ma, pályafutásának egyes szakaszain melyek voltak a meghatározó mezzanatok?

— Elsőül az Eötvös-kollégiumot kell említenem, ahol igen kiváló évfolyamon volt szerencsém tanulni. Lotz János, Sötér István, Kosáry Domokos voltak például az évfolyamtársaim, de közülük tartozott — hogy csak találomra soroljam a neveket — a klasszika-filológus Szabó Árpád. Tanáraink közül mindenek előtt Gombocz

Zoltánról emlékeznek meg, aki nem csupán jelentős nyelvész, de nagy hatású személyiség is volt. Kifinomult gondolkodása, hallatlan szellemi eleganciája a legjobb értelemben vett humanista magatartással párosult. Gyergyai Albert és Paiz Dezső nevét említem még szívesen, de a kollégiumba például Horváth János is bejárta kollokváltatni. Az Eötvös-kollégium nem csak a tudományra, az igazsághoz való ragaszkodásra tanította meg az embert, hanem társadalmi-politikai preformáltságot adott. Úgy érzem, ott formálódtam emberre.

A második jelentősebb meghatározó mozzanat a jászberényi gimnáziumban 1938—1943-ig töltött 5 esztendő volt. A háború legsötétebb éveit mint pedagógusnak sikerült fontos, későbbi munkámat befolyásoló impulzusokat kapnom a fiataloktól. Itteni tanítványaimtól soha nem tudtam elszakadni, sokakkal ma is találkozom.

A felszabadulást követően milyen munkákat végzett?

— 1945 után lázas évek következtek az én életemben is: Baróti Dezsővel együtt kiadtunk 14 kötet irodalom-tankönyvet. 1945 nyarán részt vettem a Pedagógus Szakszervezet megalakításában, tevékenykedtem a Közművelődési Tanácsban, tanára lettem a budapesti Pedagógiai Főiskolának 1950—56 között a budapesti Művészeti Gimnáziumban tanítottam. 1951—52-ben kezdtem újra irodalommal foglalkozni, könyveket, tanulmányokat publikáltam. 1956-ban kerültem be az Irodalomtudományi Intézet-

be, ahol különböző funkciókat töltöttem be. Itt rengeteget tanultam, sok tapasztalatra tettem szert, s azt mondhatni, a tudományos munkához igazán itt kaptam a legtöbb indítást.

Nemzetközi tevékenységéről nem is oly régen, az AILC new yorki kongresszusa kapcsán lapunkban is beszámoltunk. Ez milyen múltra tekint vissza?

— 1962—64-ben vette kezdetét nemzetközi tevékenységem, ekkor kezdtem komparatistikával (összehasonlító irodalomtudomány) foglalkozni. E tevékenység betetőzéséért az AILC (Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság) elnökévé választottak az 1982—85 közötti periódusra.

Okoz-e különösebb nehézséget ez a feladat?

— Sok gondom van vele. A mostani kiélezett politikai légkörben e munka különös tapintatot kíván. De a kedvezőtlen világgazdasági helyzet is nehezíti tevékenységünket, hiszen a Társaság munkájának hátterét, alapját az egymáshoz való tartozást az összejövetelek jelentik. Ezek megszervezésé-

ben egyre több a nehézség. Jelenleg nagy erővel és sok nehézség között folyik az 1985-ös párizsi kongresszus előkészítése.

A komparatistikával kapcsolatban érdekességként megjegyzem, hogy bár az elmúlt két évtizedben az USA-é volt a vezető szerep (nem csoda, több mint 200 összehasonlító tanszék van náluk), mégis sikerült néhány marxista fogantatású nézetet, szempontot, gondolatot bevinni a tudományos köztudatba.

1974 óta a szegedi tanszék vezetője. Az itteni egyetemen a tanszék mit jelent professzor úr számára?

— Szegeden már 1969-ben egyetemi tanári címet kaptam, amiért igen hálás vagyok. Aztán 1974-ben rendes tanár lettem, s nem akarok emfaticus lenni, de úgy érzem, ha valaha valamit jól tettem, akkor azt, hogy tanár lettem Szegeden.

Ma már a szegedi komparatistákat mindenfelé ismerik. A nemzetközi irodalomelmélet területén Kanyó Zoltán tevékenysége, a kelet-európai vonatkozású irodalomtörténeti munkában Fried István eredményei kiemelkedők. A tanszéken belül sikerült sokat ígérő tudományos pályára indítani a fiatal generáció egyik legtevékenyebb tagját, Pál Józsefet, aki a stílusok kérdésével, a művészetek és az irodalom összefüggésében, foglalkozik és már szép sikert ért el. Nagyra becsülöm Kürtösi Katalin határozott egyéniségét, akinek dráma- és színház történeti irányultságú munkája szintén fontos. Legújabbban pedig Szörényi László személyében nyertünk egy óriási átte-

kintésű, kiváló kollegát a régiék mellé, akik közül Jakócs Dániel a tanszék legregebbi tagja. S úgy tűnik, a hallgatók pozitív módon viszonyulnak munkánkhoz, az órák látogatottak, a doktori előkészítő speciálkollégium vonzó, s már speciális képzésű hallgatóink is vannak.

Beszélhetünk-e „szegedi iskoláról”?

— Nem merném mondani, hogy speciális profilú iskola alakult volna ki, legfeljebb annyiban, hogy bizonyos területeken országos, s talán lehet mondani — nemzetközi viszonylatban is elismert teljesítményeket hoztunk létre. Gondolhatunk például a Kanyó Zoltán vezette munkaközösségre, mely már két minisztériumi pályázatot nyert meg, s kiadványukból, a *Studia Poetica*-ból négy kötet jelent meg, egy magyarul, három pedig idegen nyelven. A mi tanszékünkön megvalósult az összehasonlító történelmi és elméleti kutatások egysége. Bizonyos ezenfelül, hogy — köszönhetően a más tanszékekkel kialakított jó viszonyoknak is — a tanszéknek sikerült egy szélesebb perspektívát, látásmódot terjesztetni. A tanszék atmoszférája gyönyörűséget jelent számomra, összetartó társaság van benne együtt.

Professzor úr kit tart tanítványainak? Nem feltétlenül nevekre vagyok kíváncsi...

— Az igazi tanítványokat tulajdonképpen Szeged adta nekem. Úgy gondolom, az a tanítvány, aki állandó kapcsolatot tart velünk, aki útmutatást, — s nem-többet — kér további munkájához. Ilyen mindig van. Egy jó nevelőnek, azt hiszem az a célja, hogy tanítványait fel-

Dr. Vajda György Mihályt, a József Attila Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanárát 70. születésnapja alkalmából eredményes munkássága elismerésül a Munka Erdemrend arany fokozatával tüntette ki az Elnöki Tanács.

Február 3-án, a bölcsészkar tanácstermében a JATE Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék bennsőséges keretek közt ünnepelte a jubiláló professzort. Vajda György Mihályt ekkor adták át a tiszteletére összeállított és kiadott „Comparative Literary Studies” című tanulmánykötetet, melybe angol, francia, német, olasz és spanyol nyelvű tanulmányok kerültek, nem csupán a legjelesebb magyar szerzők, de a világ más tájai komparatistáinak tollából.

szabadítsa, hogy aztán saját elgondolásaik szerint dolgozhassanak. Egyébként külföldön is vannak olyanok, (több helyütt voltam vendégtanár), akik ilyen értelemben tanítványnak számítanak. Ők annyiban maradtak hűségesek, hogy tanulmányaikkal az általam is szerkesztett *Neohelicon*-nál is jelentkeznek.

A már említett, az AILC kongresszusról szóló riportból ismerjük terveit...

— Ami jövőd tudományos munkámat illeti: úgy érzem a 70 éves korhatár az élet új etapiát jelentheti. Néhány befejezetlen munkám, más terveim megvalósításra várnak, remélhetőleg nem hiába.

Köszönöm a beszélgetést.

BELÁNYI GYÖRGY

... És mi most itt vagyunk — Lengyel történet

Csengey Dénes és Szőnyi György Endre könyveit olvasva eszembe jutott egy régi mondat: „Aki emlékezik az elmúltakra, megismerésüket kockáztatja meg.” Az évek óta tartó nosztalgiahullám zavaros múlt, és szellemidézése után egyes alkotók végre eljutottak a tények tudatos számbavételéig. Ennek a törekvésnek a reprezentánsai a fenti alkotók, másrészt megközelítésben és műfajban ugyan, de azonos feladatosságúak. Csengey Dénes tanulmánya Cseh-Bereményi dalok világot és azok eredőit. (Magvető, 1983.)

Szőnyi György Endre a tudományegyetem fiatal oktatója, talán még nehezebb feladatra vállalkozott: a *Lengyel történet* megírásakor. A könyv mottójában megfogalmazza szándékát: „A diákeletről, ami elmúlt. Egy nemzedékről, mely hitte, csakis ők válthatják meg a világot.” Erről a témáról, mint a fentiek is mutatják, nehéz elfogultságtól és nosztalgiaától mentesen írni. Szőnyiről azonban az „veszély” talán még nagyobb, mint egy szociográfikus műben. Szőnyi György Endre ilyen-olyan lavírozik a nosztalgia és a valóságfeltárás határmezsgyéjén. Néhol belefeledkezik az anekdotázásba, néhol azonban lélektan, szociográfiai hűséggel tárja fel az „okokat”. Úgyesen bának a formai elemekkel, a fiktív levélforma közvetlensége csábítja, s elsősorban a lengyelországi események elemzésekor, anekdotázásra. Az idősíkok váltakozása mozgalmassá, dinamikusá teszi a cselekményt. Tartalmilag megpróbálja megfogalmazni a nemzedék belső motívumait, a „belső körülmények” hatását az egyénre és a csoportra. Ezt a szándékát azonban kissé didaktikusan sikerül megvalósítania (például a Sólymok fel-

nek a dalszövegelemzések, melyek még a kívülálló számára is érthetően mutatják be a Cseh-Bereményi dalok világot és azok eredőit. (Magvető, 1983.)

Szőnyi György Endre a tudományegyetem fiatal oktatója, talán még nehezebb feladatra vállalkozott: a *Lengyel történet* megírásakor. A könyv mottójában megfogalmazza szándékát: „A diákeletről, ami elmúlt. Egy nemzedékről, mely hitte, csakis ők válthatják meg a világot.” Erről a témáról, mint a fentiek is mutatják, nehéz elfogultságtól és nosztalgiaától mentesen írni. Szőnyiről azonban az „veszély” talán még nagyobb, mint egy szociográfikus műben. Szőnyi György Endre ilyen-olyan lavírozik a nosztalgia és a valóságfeltárás határmezsgyéjén. Néhol belefeledkezik az anekdotázásba, néhol azonban lélektan, szociográfiai hűséggel tárja fel az „okokat”. Úgyesen bának a formai elemekkel, a fiktív levélforma közvetlensége csábítja, s elsősorban a lengyelországi események elemzésekor, anekdotázásra. Az idősíkok váltakozása mozgalmassá, dinamikusá teszi a cselekményt. Tartalmilag megpróbálja megfogalmazni a nemzedék belső motívumait, a „belső körülmények” hatását az egyénre és a csoportra. Ezt a szándékát azonban kissé didaktikusan sikerül megvalósítania (például a Sólymok fel-

akalul át valami bonyolult bomlásának sztorija a klubban). Erénye a könyvnek, hogy következetesen és kiméletlenül végzi el az önvizsgálatot nem keres mentéseket, kibúvókat a közös és az egyéni felelőssége alól. Míg Csengey Dénes az alábbi igen komor mondatokkal fejezi be tanulmányát: „A feszültség egyelőre nem több görcsnél. Mozdulat nincs”, addig Szőnyi megpróbál emberibb távlatokat mutatni: „... de persze té. Bev várni fogsz, hiszen lesznek még nekünk szép élményeink, hát hogy is ne, igen. Bev, lesznek még szép élményeink, hogyne. Bev, persze.” Ebben is van ugyan némi keserű fintor, de sugall azért valami konok hitet. (RARE — Magvető, 1983.)

PETE GYÖRGY

Csak tizenhét fénykép, fekete-fehérek. Csak két sorozat: „Katasztrófa” és „Csend”. A képeken roppant faépitményeket látunk, autómódellek, kövek sztaniolpapír, stb. társaságában — egy asztalon. Valószínűleg csak egyetlen építményről van szó, de ez hol összeroskad, hol felágaskodik, hol darabokra török. Vakító fény világítja meg, csak a hátsó szerkezet tömege látszik. Eltűnik láthatatlan tükrök homályában, vagy éppen maga alakul át valami bonyolult

A KISZ JATE bizottsága március 19—24 között ismét megrendezi hagyományos kulturális-tréfas vetélkedő sorozatát a JATE-VESE-t.

Felhívás!

A JATE-VESE csúcspontra a karok közötti négyhelyes vetélkedő lesz március 24-én szombaton.

Az öregek még tudják: a VESE szó a verseny (vetélkedés három kar között) és a seregszemle összevonásából származik. A programok is ennek megfelelően alakulnak. Rendezvénysorozatunk három részből áll: előzetes feladatok; kb. egyhetes rendezvény-dömping és a tulajdonképpeni nagyvetélkedő.

Néhány szót ezekről: Az előzetes feladatok a VESE-t megelőző komoly munkát jelentik. A játékba bevonjuk a DÉLÉP, az NKfV (kölajások), a KSZV, a Szalámigyár, a Démász, a Volán, a Posta, a TV, a Szeged Nagyváruháza, a MÁV fiatal dolgozóit is. A VESE szervező bizottsága (amely-

ben az EB, az OD, a három kar és a Közművelődési Bizottság képviselteti magát) előzetes tárgyalások után sorsolással dönti el, melyik kar melyik vállalat működik együtt.

Az egyhetes rendezvénysorozat folyamán színvonalas programokkal szórakoztatjuk önmagunkat és a város lakóit.

A különböző programok több helyszínen folynak: a JATE-klubban az Aud. Max-ban a kollégiumokban és a város különböző pontjain.

Sportdelután, koncertek, csicseri vásár, komoly szellemi vetélkedő és egvebek jelzik a program változatoságát.

A JATE-VESE-Tükör címmel jelenik meg a VESE-újság.

Technikai tudnivalók:

— Szórolapokon, plakátokon, a Szegedi Egyetemen és a VESE-újságban értesülők a feladatokról és a konkrét programról.

— Minél több oktatót nyervek meg az úgynék (az OD KISZ-alapszervezeteket kérjük, segítsék a karok hallgatóit).

— Minél előbb válasszatok csapatkapitányokat, akik vegyék fel a kapcsolatot a KISZ-bizottsággal.

— Várjuk ötleteiteket is ugyanitt.

Némsokára ismét jelentkezünk!

A szervező bizottság

Kondor Béla a Fotóművészeti Galériában

tükör-szerkezeté. Az egyik képen, az előtérben egy szőrös szobor: egy macska. Füle a vadállaté, szeme a rémület. Egy másik képen ugyanó, a festő asztalán. Elfordul a tubusok, ecsetek, rongyok, üvegek, ollók káoszától egy háttérből derengő képet néz, alakja most fülélő közöny, tekintetét egy

ismeretlen fénynyaláb keresztezi. Amit néz, azon a képen pedig egy ragadozó lopakodik a még nagyobb sötétbe.

A fény katasztrófája és csendje. Ez a fehér tűz fojtogatja a védtelen faházat. A galéria üvegablakán túl a Váci utca, a sürgő-forgó alkonyat. Fojtogatja? Fellob-

ban, és örök időkre a szerkezet része lesz. Mert a hős nem vált meg senkit, inkább leleplez mindenféle megváltást. De nem mondja azt: bűnös maradsz, nem mond semmit. Átemeli a bűnt egy másik minőségbe, hogy jobban át tud élni. Ő ezzel építi tovább a világot, ezzel a katasztrófával. Tette józanságból fakad (de nem megmondásból!).

Vagy a forma katasztrófája és a forma csendje? Hogy létrejött, itt van előttünk, és emlékezünk rá?

SZ. F.